

ks. Jan Dyduch

Życie kapłanów w świetle postanowień Duszpasterskiego Synodu Archidiecezji Krakowskiej 1972-1979

Wstęp

W roku 1971 kard. K. Wojtyła pisał: „Tak rozumiana recepcja Vaticanum II – również i poprzez Synod – może służyć wzbogaceniu i pogłębieniu wiary, o czym była mowa poprzednio w związku z 900 rocznicą świętego Stanisława”¹. W przytoczonym opracowaniu Kardynał wyraził zamiar przeprowadzenia dwóch synodów: Duszpasterskiego Synodu Archidiecezji Krakowskiej i Synodu Prowincji Krakowskiej. Realizując te plany już 8 maja 1971 r. powołał Komisję Przygotowawczą Synodu Duszpasterskiego Archidiecezji Krakowskiej. Taka jest geneza Synodu Krakowskiego, będącego dziełem dwóch arcybiskupów krakowskich: K. Wojtyły, który go rozpoczął i kard. F. Macharskiego, który go ukończył. W tym roku mija 30 rocznica od tej wielkiej inspiracji. Wydaje się, iż warto przypomnieć to ważne wydarzenie w dziejach Archidiecezji Krakowskiej. Tym bardziej warto, że wydarzenie to nadal trwa, jak napisał kard. F. Macharski: „Ten

¹ *Problem 900 rocznicy św. Stanisława oraz Synodu prowincjonalnego, „Notificationes” 1972, s. 133.*

Synod Krakowski pozostaje jako wydarzenie niezakończone, a wydanie drukiem tekstów nie odsyła go do archiwum”².

Życie wewnętrzne kapłanów

Wśród wielu zagadnień omówionych przez Duszpasterski Synod Archidiecezji Krakowskiej do niezwykle ważnych należy życie i posługa kapłanów. Rozwijając to zagadnienie, Synod – w oparciu o nauczanie Vaticanum II – ukazał sprawę życia wewnętrznego kapłanów. Sobór Watykański II naucza: „Bóg, który sam jest Świętym i Uświęcicielem, chciałby przybrać sobie ludzi, którzy by jako jego sprzymierzeńcy i pomocnicy służyli pokornie dziełu uświęcenia. Stąd prezbiterów konsekruje Bóg przez posługę biskupa, by stawszy się w specjalny sposób uczestnikiem kapłaństwa Chrystusowego w sprawowaniu świętych czynności działali jako słudzy tego, który w liturgii wykonuje stale dla nas swój urząd kapłański przez swego Ducha”³. Prezbiterzy – pokorni słudzy uświęcenia zobowiązani są dążyć do świętości. Prezbiterzy – żywe narzędzia Chrystusa Wiecznego Kapłana, działający Jego mocą i w Jego imieniu, mają zdobywać doskonałość. Jan Paweł II naucza: „Prezbiterzy są w Kościele i dla Kościoła sakramentalnym uobecnieniem Jezusa Chrystusa Głowy i Pasterza, głoszą autorytatywnie Jego słowo, powtarzają jego znaki przebaczenia i daru zbawienia, zwłaszcza w sakramencie chrztu, pokuty oraz Eucharystii (...) Jednym słowem, celem życia i działania kapłanów jest głoszenie Ewangelii światu i budowanie Kościoła w imieniu i zastępstwie Chrystusa (*in persona Christi*) Głowy i Pasterza”⁴. W przywołanym nauczaniu nawiązuje Jan Paweł II

² *Duszpasterski Synod Archidiecezji Krakowskiej 1972–1979*, Kraków 1985, t. I (=DSAK1), s. 13.

³ Dekret Soborowy *Presbyterorum ordinis* (=DK), n. 5.

⁴ Posynodalna adhortacja *Pastores dabo vobis*, 25 III 1992 (=PDV), „L’Osservatore Romano”, wyd. polskie, 13 (1992) nr 3–4, n. 15.

do swoich wywodów o kapłaństwie hierarchicznym, jakie w latach 70. zaprezentował w studium o realizacji Vaticanum II⁵. Warto dodać, że wzmiankowane studium było napisane dla potrzeb Synodu Krakowskiego, który czerpał obficie z tego wyśmienitego komentarza do nauczania Soboru Watykańskiego II.

Nauczanie Synodu Krakowskiego o kapłaństwie bazuje na doktrynie Vaticanum II. Poniekąd przeszczepia ją na teren Archidiecezji Krakowskiej. Nauczając o życiu wewnętrznym kapłanów jako jego istotny element ukazuje dążenie do świętości przez naśladowanie Chrystusa. W duchowości kapłana akcentuje: a) poczucie tożsamości kapłańskiej i odpowiedzialności za sprawę Bożą, b) umiłowanie daru powołania i uczestniczenia w Chrystusowej mocy i godności kapłańskiej, c) wierność powołaniu i posłannictwu kapłańskiemu, d) gorliwość o chwałę Bożą i zbawienie dusz ludzkich, e) ducha modlitwy, pokuty i umartwienia z bezwzględną wiernością celibatowi⁶. Dążenie do doskonałości i gorliwość apostolska muszą mieć zaplecze w przygotowaniu intelektualnym i w kulturze: „Choć świętość życia i gorliwość apostolska są najbardziej istotną wartością i świadectwem postawy kapłańskiej i to najwięcej ceni społeczeństwo Archidiecezji, to jednak równocześnie oczekuje ono od kapłana wysokich kwalifikacji intelektualnych oraz odpowiedniego poziomu kultury”⁷. To wszystko ma pomóc prezbiterom zachować tożsamość kapłańską. Chorobą współczesnego człowieka, przejawem kryzysu jego duchowości, który nie omija także kapłanów, jest zagubienie własnej tożsamości. Tożsamość kapłańska, właściwie postrzegana, ustawia i niejako orientuje życie i posługę kapłana: „Tożsamość kapłana wynika ze szczególnego uczestnictwa w Kapłaństwie Chrystusa, dzięki któremu wyświęcony staje się w Kościele i dla Kościoła rzeczywistym, żywym i przejrzystym obrazem Chrystusa

⁵ K. Wojtyła, *U podstaw odnowy*, Kraków 1972, s. 198–200.

⁶ DSAK1, s. 311.

⁷ Tamże, s. 320.

Kapłana, sakramentalnym uosobieniem Jezusa Chrystusa Głowy i Pasterza”⁸. Kapłan, świadomy takiej tożsamości, dostrzega w otrzymanym sakramencie święceń nie tylko zaszczytny urząd i posłannictwo, lecz także wielką odpowiedzialność wobec Boga, Kościoła i ludzi⁹. Dlatego kapłan jest sługą Boga i sługą ludzi. Diakonia to znamienny rys jego życia. Powinien być oddany służbie Bogu – homo Dei i służbie Ludowi Bożemu w Kościele – homo hominis¹⁰. Synod Krakowski wzywa kapłanów do świętości przez naśladowanie Chrystusa: „Ci, którzy na mocy sakramentu działają w najściślejszym zespole z Chrystusem (in persona Christi), muszą starać się całym swoim życiem naśladować Mistrza”¹¹. Przede wszystkim naśladować Go w czystości, posłuszeństwie i ubóstwie. Czystość kapłańska i celibat są wyrazem miłości pasterskiej: „Kapłani Kościoła Krakowskiego pragną bez reszty, całym życiem oddać się Bogu przez pracę kapłańską, dlatego cenią sobie czystość kapłańską i celibat, które pozwalają im poświęcić się całym swoim sercem posłudze pasterskiej”¹². Celibat jest darem, poprzez który kapłan poświęca się posłudze pasterskiej. Jest on znakiem miłości pasterskiej, upodabniającym do Chrystusa Dobrego Pasterza: „Miłość pasterska jest przede wszystkim darem z siebie, całkowitym darem z siebie dla Kościoła, na obraz daru Chrystusa i we współudziale z Nim”¹³. Celibat wyraża postawę służenia Bogu i ludziom i niepodzielnego serca trwającego przy Chrystusie. Tak pisał kard. K. Wojtyła w r. 1971 w swoim studium przygotowawczym dla Synodu¹⁴. Ideę tę podejmuje Sy-

⁸ Kongregacja do duchowieństwa, *Dyrektorium o posłudze i życiu kapłanów „Tota Ecclesia”*, 31 I 1994 (=TE), Libreria Editrice Vaticana, n. 2.

⁹ DSAK1, s. 311.

¹⁰ Por. S. Nowak, *Styl kapłaństwa Jana Pawła II*, [w:] *Kapłaństwo służebne*, red. J. Szczurek, Kraków 1997, s. 30–31.

¹¹ DSAK1, s. 316.

¹² Tamże, s. 314.

¹³ PDV, n. 23.

¹⁴ *U podstaw odnowy*, s. 199.

nod: „Synod wysoko ceni celibat kapłański (...) kapłan żyjący w celibacie manifestuje obecność Chrystusa, celibat całego presbiterium nabiera charakteru społecznego świadectwa niepodzielnego oddania się Bogu i służbie człowiekowi”¹⁵. Tę samą myśl powtórzył Jan Paweł II w adhortacji *Pastores dabo vobis*: „Celibat kapłański jest więc darem z siebie w Chrystusie i z Chrystusem dla Jego Kościoła i wyraża posługę kapłana dla Kościoła w Chrystusie i z Chrystusem”¹⁶. Celibat jest dobrem duchowym całego Ludu Bożego, dlatego powinien być przedmiotem troski nie tylko kapłanów, ale całej wspólnoty wiernych Archidiecezji, która jest zobowiązana szacunkiem otaczać celibat kapłański i stwarzać sprzyjające warunki do jego zachowania¹⁷.

Posłannictwo kapłana we wspólnocie Kościoła domaga się naśladowania w posłuszeństwie Chrystusa, który powiedział: „Moim pokarmem jest wypełnić wolę Tego, który mnie posłał i wykonać Jego dzieło” (J 4, 34). Taka postawa kapłanów winna kształtować ich współpracę i odniesienie do biskupa. Dlatego Synod naucza: „Zarówno władza biskupa, jak i posłuszeństwo kapłanów winny aktualizować się w stałym dialogu, w duchu wiary, wzajemnej miłości oraz ufności synowskiej i przyjacielskiej”¹⁸. Ocena posłuszeństwa kapłanów jest pozytywna: „Kapłanów Archidiecezji Krakowskiej cechuje na ogół synowska, pełna szacunku i posłuszeństwa postawa wobec ordynariusza i biskupów”¹⁹. Z posłuszeństwem kapłanów ściśle łączy Synod jedność i wspólnotę między kapłanami i ich jedność z biskupem. Postrzeganie tej sprawy jako priorytetowej i niezwykle istotnej wynikało z ówczesnej sytuacji społeczno-politycznej. Jednym z elementów walki komunizmu z Kościołem katolickim w Polsce były próby rozbicia jednoś-

¹⁵ DSAK1, s. 317.

¹⁶ Nr 29.

¹⁷ Por. DSAK 1, s. 317.

¹⁸ DSAK1, s. 319.

¹⁹ Tamże, s. 313.

ci kapłanów i ich więzi z biskupem. Próby te nie powiodły się: „Presbyterium przeciwstawiało się wszelkim zewnętrznym próbom skłócenia kapłanów między sobą i z biskupami”²⁰. Synod stwierdza, że korzenie jedności kapłańskiej są nie tylko zewnętrzne, podyktowane aktualną sytuacją polityczną, ale sięgają dużo głębiej, mają zakotwiczenie w komunii kościelnej. „Całe Presbyterium Kościoła Krakowskiego zbudowane na tym samym sakramencie i misji kapłańskiej, powinno coraz bardziej umacniać więź braterstwa jako jedna rodzina duchowa, co nie pozostaje bez wpływu na budowanie jedności całego Ludu Bożego”²¹.

Prezbiterzy naśladują Chrystusa ubogiego: „Świadectwo życia kapłańskiego powinno się również wyrazić w postawie wobec dóbr materialnych. By kapłan mógł być czytelnym obrazem Chrystusa, musi Go naśladować w Jego ubóstwie”²². W duchu ubóstwa należy rozwiązać sprawy materialno-bytowe kapłanów. Ich wynagrodzenie słuszne i sprawiedliwe stanowi obowiązek sprawiedliwości. Sprawiedliwości zaś domaga się, aby wierni świeccy, z których ofiar kapłani się utrzymują, zapewnili godziwą egzystencję duchowieństwu. Synod postuluje zniesienie rażących dysproporcji w uposażeniu duchowieństwa i wprowadzenie systemu równomiernego podziału dochodu duchownych w skali całej Archidiecezji z uwzględnieniem kapłanów chorych, starych i emerytów²³.

Synod wzywa kapłanów do odnowy życia wewnętrznego przez pielęgnowanie liturgii, przez szafarstwo i przyjmowanie sakramentów świętych, przez praktyki pobożnościowe i przez pogłębianie życia modlitwy. Ośrodkiem życia religijnego, źródłem ożywiającym całe życie i działalność kapłańską winno być godne sprawowanie Eucharystii i adoracja Najświętszego Sakramentu.

²⁰ Tamże, s. 313.

²¹ Tamże, s. 319.

²² Tamże, s. 318.

²³ Por. tamże, s. 318, 314, 315.

Kapłan regularnie przystępuje do sakramentu pokuty i korzysta z kierownictwa duchowego. Winien tak spełniać wszystkie czynności liturgiczne i pasterskie, aby zarówno uświęcały wiernych jak i dla niego były źródłem uświęcania. Nieodzowna jest modlitwa kapłańska: odmawianie Liturgii Godzin, odprawianie rozmyślań, czytanie Pisma Świętego i dzieł pobożnych. W centrum pobożności kapłańskiej winna znaleźć się pobożność maryjna, gorące nabożeństwo do Matki Bożej oraz kult świętych. Zaleca się coroczne odprawianie trzydniowych rekolekcji zamkniętych. O życie wewnętrzne kapłanów winni troszczyć się specjalnie ustanowieni Ojcowie duchowni, archidiecezjalni i dekanalni²⁴. Synod dostrzega niepokojące przejawy przesadnego aktywizmu u niektórych kapłanów: „Synod pragnie zwrócić uwagę wszystkich kapłanów na konieczność zachowania równowagi pomiędzy apostolską aktywnością a wewnętrzną kontemplacją. Choć apostolskie czynności dostarczają kapłanowi pokarmu dla rozwoju jego życia duchowego, to jednak domagają się czerpania ze źródła, jakim jest dla kapłana wewnętrzne zjednoczenie z Bogiem i otwarcie się na natchnienie Ducha Świętego”²⁵.

Duchowość kapłanów Archidiecezji Krakowskiej cechuje głębokie umiłowanie Polski, jej historii i kultury. Zachowali oni zawsze więź z narodem, głosząc Ewangelię, byli jednocześnie obrońcami polskości. Tak było szczególnie zarówno podczas zaborów jak i okupacji hitlerowskiej²⁶.

Troska o powołania i formację

Jan Paweł II z okazji 50. rocznicy święceń kapłańskich napisał: „Powołanie kapłańskie jest misterium. Jest ono tajemnicą szcze-

²⁴ Por. tamże, s. 316, 317, 319, 320, 322, 345.

²⁵ Tamże, s. 316.

²⁶ Por. tamże, s. 311.

gólnej wymiany – *admirabile commercium* – pomiędzy Bogiem a człowiekiem. Człowiek oddaje Chrystusowi swoje człowieczeństwo, by mógł się On nim posłużyć jako narzędziem zbawienia. Chrystus zaś, przyjmując ten dar, czyni owego człowieka jakby swoim alter ego²⁷. Powołanie kapłańskie zatem to przedziwna wymiana darów, ubogacająca nie tylko powołanego, ale całą wspólnotę Kościoła. Z takich założeń wychodzi Synod Krakowski, który naucza, że obowiązek budzenia powołań spoczywa na całej wspólnocie kościelnej. Podejmuje ona odpowiedzialność za istnienie gorliwych kapłanów, czyni wysiłki prowadzące do stworzenia należytej atmosfery religijnej, sprzyjającej powstawaniu, rozpoznawaniu i rozwojowi powołań. Podejmuje wspólną modlitwę, stosownie do wezwania Chrystusa: „Proście Pana żniwa, żeby wyprawił robotników na swoje żniwa” (Mt 9, 38)²⁸. Do szczególnej troski o powołania kapłańskie zobowiązana jest rodzina: „Duszpasterze powinni uświadamiać rodziców, że rodzina jest podstawowym i naturalnym środowiskiem budzącego się powołania oraz, że rodzice są odpowiedzialni w dużym stopniu za ten szczególny dar Boży udzielony ich dziecku²⁹. W dzieło opieki nad powołaniami kapłańskimi ma się włączyć każda parafia jako wspólnota wierzących, niosąc dar modlitwy za kapłanów, za kleryków, o nowe powołania, a także pomoc materialną na utrzymanie kleryków³⁰. Z kolei niezwykle ważnym środowiskiem w kształtowaniu powołań jest Seminarium Duchowne. Synod tak określa seminarium: „Seminarium Duchowne jest instytucją kościelną, służącą wspólnocie ludzi, którzy – idąc za głosem Bożego wezwania – pod kierunkiem wyznaczonych przez biskupa duszpasterzy – przełożonych przygotowują się do szczególnego

²⁷ *Dar i tajemnica*, Kraków 1996, s. 70–71.

²⁸ DSAK1, s. 505–506.

²⁹ Tamże, s. 247.

³⁰ Por. tamże, s. 506.

udziału w Chrystusowym kapłaństwie”³¹. Synod podaje także ogólny program formacji seminaryjnej, wyszczególniając jej trzy aspekty: a) duchowy, b) intelektualny, c) duszpasterski³². Całokształt formacji seminaryjnej normują dokumenty Vaticanum II, Stolicy Apostolskiej, Konferencji Episkopatu Polski i Arcybiskupa Krakowskiego³³.

W budzeniu i rozwoju powołań ważną rolę odgrywa przykład i świadectwo życia kapłanów – duszpasterzy i katechetów, ich osobisty kontakt z młodzieżą, wzajemna zgodna współpraca, katechezy o życiu i posłudze kapłańskiej, wspólna modlitwa, zainteresowanie pobytem kleryków w seminarium, przeżywanie święceń i roztropne organizowanie prymicji neoprezbiterów³⁴. Dokumenty Synodu nie wspominają o szkołach jako ważnym środowisku w kształtowaniu powołań kapłańskich. Wydaje się, że wynikało to z ówczesnej sytuacji panującej w szkolnictwie. Instrukcje pochodzące z tzw. „odgórných dyrektyw”, do ateistycznych władz oświatowych, nie sprzyjały dobremu klimatowi dla rozwoju powołań. To nie wykluczało przykładu wielu nauczycieli i pedagogów mających niezwykle pozytywny wpływ na kształtowanie powołań wśród uczniów. Powołanie kapłańskie jest darem, który wymaga stałej troski i opieki przez całe życie kapłańskie. Adhortacja *Pastores dabo vobis* naucza: „Tak więc formacja stała jest wyrazem i nakazem wierności, jakiej kapłan winien dochować swej posłudze, więcej – samej swej istocie. Jest zatem miłością do Jezusa (...) ale też aktem miłości do Ludu Bożego, któremu kapłan ma służyć”³⁵. Dlatego instrukcja *Tota Ecclesia* stwierdza: „Formacja stała jawi się dzisiaj jako środek konieczny dla kapłana, by osiągnął cel swojego powołania, którym jest służba Bogu

³¹ Tamże, s. 503.

³² Por. tamże, s. 503–504.

³³ Por. E. Szafrowski, *Podręcznik prawa kanonicznego*, t. I, Warszawa 1985, s. 312–317.

³⁴ DSAK1, s. 506.

³⁵ PDV, n. 7.

i jego ludowi”³⁶. Synod Krakowski docenia potrzebę troski o powołania kapłańskie również po przyjęciu święceń. Wymaga tego wierność powołaniu i posłannictwu kapłańskiemu. Wzywa kapłanów do wielorakiej formacji stałej: ludzkiej, duchowej, intelektualnej i duszpasterskiej³⁷. Szczególną wagę przywiązuje do stałej formacji intelektualnej: „Synod przeto bardzo zaleca, aby kapłani nieustannie doskonalili swoją formację intelektualną, śledząc pilnie rozwój myśli teologicznej, zwłaszcza biblijnej, pastoralnej, a także w innych dziedzinach nauki, mających związek z posługiwaniem kapłańskim”³⁸. Pilna potrzeba rzetelnej i pogłębionej wiedzy teologicznej oraz znajomości metod duszpasterskich wynika nie tylko z natury i misji kapłaństwa służebnego, ale także z sytuacji Kościoła we współczesnym świecie³⁹. Ważne zadanie w dziele stałej formacji kapłańskiej powierzono Papieskiemu Wydziałowi Teologicznemu w Krakowie: „Synod żywi nadzieję, że PWT będzie nadal inspirował i służył kapłanom fachową pomocą w tej dziedzinie”⁴⁰. W szczególności młodzi kapłani winni doskonalić swoje kwalifikacje na następujących studiach przywydziałowych: liturgiki, katechetyki, teologii życia wewnętrznego, teologii rodziny, studium myśli współczesnej. Chociaż PWT posiada wiodącą rolę w prowadzeniu formacji intelektualnej kapłanów, to w Krakowie istnieją jeszcze inne jej ośrodki. Są to: Polskie Towarzystwo Teologiczne, wydawnictwa teologiczne zarówno naukowe jak i popularno-naukowe, czasopisma, w szczególności „*Analecta Cracoviensia*” i „*Ruch Biblijny i Liturgiczny*”⁴¹.

Synod postrzega sprawę powołań kapłańskich, formację do kapłaństwa i stałą formację kapłańską jako niezwykle żywotną

³⁶ TE, n. 71.

³⁷ Por. DSAK1, s. 310-321.

³⁸ DSAK1, s. 320-321.

³⁹ Por. J. Dyduch, *Formacja intelektualna w świetle adhortacji „Pastores dabo vobis”*, „*Notificationes*” 133 (1992) nr 7-9, s. 114-115.

⁴⁰ DSAK1, s. 321.

⁴¹ Por. tamże, s. 321, 230-232.

i istotną dla życia Ludu Bożego Archidiecezji Krakowskiej i dlatego z wielką troską formułuje jej program.

Współpraca kapłanów ze świeckimi i zakonami

Kard. K. Wojtyła, przygotowując wskazania dla Synodu Krakowskiego, pisał: „Pojęcie Ludu Bożego, prastare pojęcie biblijne, stało się dzięki Vaticanum II jedną z głównych treści, do których nawiązuje ów historyczny proces wzbogacenia wiary, jaki w związku z Soborem przeżywamy”⁴². Postawiony przez Sobór Watykański II zasadniczy problem: „*Ecclesia quid dicis de teipsa*”?, znalazł rozwiązanie w sięgnięciu do Biblii i przywołaniu idei Ludu Bożego. Idea Ludu Bożego, aczkolwiek nie jedyna w nauczaniu soborowym, wydaje się być wiodąca. Lud Boży to Lud Wybrany, ustanowiony i uświęcony przez Boga⁴³. „Tak to cały Kościół okazuje się jako Lud Zjednoczony jednością Ojca i Syna, i Ducha Świętego” naucza Vaticanum II⁴⁴. Ten „lud zjednoczony” to duchowni, świeccy i osoby konsekrowane. Takie postrzeganie Kościoła ma swoje aplikacje praktyczne, wśród nich wezwanie do współpracy. Naucza dalej Sobór: „Po tym zażyłym obcowaniu z sobą świeckich i pasterzy spodziewać się należy rozliczonych dóbr dla Kościoła (...)”⁴⁵.

Duszpasterski Synod Krakowski, przeszczepiający nauczanie Soboru w życie Archidiecezji, nawiązuje do soborowej idei współpracy kapłanów ze świeckimi i zakonnikami. Samo dzieło Synodu było wspólnym wysiłkiem kapłanów, świeckich i zakonników: „W Synodzie biorą udział ci wszyscy członkowie Kościoła

⁴² *U podstaw odnowy*, s. 98.

⁴³ Por. Y. Congar, *Kościół jako Lud Boży*, „Concilium” Międzynarodowy Przegląd Teologiczny, 1-10 (1965/6), Poznań-Warszawa 1968, s. 18.

⁴⁴ Konstytucja soborowa *Lumen gentium*, n. 4.

⁴⁵ Tamże, n. 37.

Krakowskiego, którzy podejmują się zespołowej pracy, zmierzającej do realizacji celów Synodu w formie przewidzianej przez jego regulamin”⁴⁶. Rzeczywistość Synodu duszpasterskiego jawi się jako akcja duszpasterska, angażująca całą wspólnotę Ludu Bożego w diecezji, mająca na celu odnowę życia religijno-moralnego⁴⁷. Szczególną rolę w pracach Synodu Krakowskiego odegrały Synodalne Zespoły Studyjne, w których najbardziej przejawia się współpraca katolików świeckich z kapłanami i osobami zakonnymi. Najlicniejszą grupę członków tychże zespołów stanowili świeccy⁴⁸. Przygotowanie dokumentów Synodu było wspólną pracą całego Ludu Bożego Archidiecezji. Współpraca świeckich z kapłanami znajduje odzwierciedlenie w dokumentach synodalnych. Synod apeluje do kapłanów: „Kapłani muszą pamiętać, że ludzie świeccy mają do wypełnienia we wspólnocie Kościoła własne zadania apostołskie, które wynikają z przyjętych przez nich sakramentów oraz udzielonych im przez Boga charyzmatów. Kapłan duszpasterz powinien inspirować apostołstwo świeckich, formować je, budzić odpowiedzialność sumienia we wzajemnym dialogu ze świeckimi, w poszanowaniu wolności i uznawaniu kompetencji”⁴⁹.

Kapłani winni uznać i uszanować własne zadania apostołskie świeckich, stworzyć sprzyjającą atmosferę dla ich apostołskich inicjatyw i pomagać w ich realizowaniu. Mają uznawać autonomię działalności apostołskiej świeckiej. Taka postawa posłuży do rozwoju życia religijnego: „Wzrost wspólnoty, godności i wolności w Kościele zależy w wielkiej mierze od stosunków pomiędzy księżmi oraz księżmi i świeckimi”⁵⁰. Synod dostrzega braki we wzajemnej współpracy świeckich z kapłanami, których powo-

⁴⁶ Statut Duszpasterskiego Synodu Archidiecezji Krakowskiej, „Notificationes”, 1972, s. 145-146.

⁴⁷ Por. T. Pieronek, *Synody pastoralne po Soborze*, „Znak” 214 (1972) 459.

⁴⁸ Por. J. Dyduch, *Świeccy w pracach i dokumentach Synodu Krakowskiego*, „Znak” 344 (1983) 1126.

⁴⁹ DSAK1, s. 321.

⁵⁰ Tamże, s. 420.

dem, między innymi, jest brak organizacji katolickich, które były szkołami tej współpracy. Dużą nadzieję jednak w tej dziedzinie wiąże z Synodalnymi Zespołami Studyjnymi i Duszpasterskimi Radami Parafialnymi. Rady powinny powstać we wszystkich parafiach Archidiecezji i stać się forum współpracy i dialogu świeckich z kapłanami⁵¹. Poprzez udział w radach świeccy przychodzą kapłanom z wydatną pomocą, podejmując odpowiedzialne zadania apostołskie w parafii. Parafia jest zawsze obszernym polem wspólnej pracy duszpasterzy i świeckich⁵². Świeccy Członkowie Rady to aktywny zespół apostołski, świadomy misyjnego posłannictwa parafii i czynnie zaangażowany w działalność apostołską⁵³. Aby Rada Parafialna owocnie i skutecznie spełnia swoje zadania, winna składać się z odpowiednio przygotowanych wiernych⁵⁴. Synod przygotował Statut dla Duszpasterskiej Rady Parafialnej, który zatwierdził kard. K. Wojtyła dekretem z dnia 8 maja 1975 roku. Píše tam między innymi: „Duszpasterze będą się stosować do tego statutu, powołując do życia Rady Duszpasterskie w swych parafiach wedle wskazań IV Sesji plenarnej Synodu odbytej w dniu 8 maja 1975 roku”⁵⁵.

Na szerszym forum, w diecezji, współpraca kapłanów ze świeckimi pod przewodnictwem biskupa dokonuje się w Diecezjalnej Radzie Duszpasterskiej. Archidiecezja Krakowska w chwili ukończenia Synodu nie posiadała jeszcze Archidiecezjalnej Rady Duszpasterskiej, chociaż prace nad jej powołaniem były prowadzone przed jego rozpoczęciem, w latach 1971–1972. Ze względu na trwający Synod Pastoralny, aby nie dublować jego zadań, postanowiono powołanie Rady odłożyć do czasów jego zakończe-

⁵¹ Por. tamże, s. 432.

⁵² Por. tamże, s. 469.

⁵³ Por. R. Sobański, *Uwagi o strukturze Parafialnej Rady Duszpasterskiej*, „Ate-neum Kapłańskie” 81 (1973) 137.

⁵⁴ Por. T. Pieronek, *Podstawy prawne Parafialnych Rad Duszpasterskich*, *Notifi-cationes*, 1974, s. 91.

⁵⁵ DSAK2, s. 168.

nia⁵⁶. Synod postanawia: „W Duszpasterskiej Radzie Archidiecezji Krakowskiej duchowni diecezjalni i zakonni, siostry zakonne i świeccy podejmą troskę o całokształt apostołstwa w Archidiecezji (...) ze szczególną uwagą Rada Duszpasterska ma dążyć do realizacji postanowień Synodu, kontynuując jego zadanie włączenia do pracy apostołskiej wszystkich wspólnot Archidiecezji”⁵⁷

Reżim komunistyczny, w ramach walki z Kościołem, zlikwidował wszystkie stowarzyszenia katolickie i bractwa religijne w Polsce. W okresie posoborowym, w latach 1965–1979, powstały różne grupy nieformalne o charakterze religijnym. Są to młodzieżowe grupy apostołskie i grupy służby liturgicznej, wśród nich grupy lektorów, zespoły śpiewu liturgicznego, tzw. Schole. Ożywiły się i rozwinęły istniejące już wcześniej modlitewne grupy różańcowe, zwane Żywym Różańcem. Wszystkie te przywołane grupy stały się forum współpracy duszpasterzy i świeckich. Wiele dynamizmu w tę współpracę wniosły wspomniane wyżej Synodalne Zespoły Studyjne⁵⁸. Synod sugeruje różne formy współdziałania kapłanów ze świeckimi. Dla ułatwienia dialogu z nimi proponuje umieszczanie w kościołach „skrzynki zapytań”, a potem urządzenie specjalnych spotkań celem udzielenia odpowiedzi na zadane pytania. Duszpasterstwo dzieci, młodzieży i rodzin wymaga współpracy z rodzicami, nauczycielami i wychowawcami. Jako rozległe pole współpracy jawi się działalność charytatywna. Troska o biednych, starych, chorych, niepełnosprawnych, nieprzystosowanych jest wspólnym zadaniem duszpasterzy i świeckich⁵⁹.

Osoby zakonne uczestniczą wspólnie z biskupem i duchowieństwem diecezjalnym w budowaniu, wzroście i miłości Kościoła⁶⁰.

⁵⁶ DSAK1, s. 478.

⁵⁷ Tamże, s. 482.

⁵⁸ Por. tamże, s. 472, 474, 263, 277, 283.

⁵⁹ Por. tamże, s. 200–201, 206–211, 214, 219, 225–226, 364, 376–380, 393, 397, 409–411.

⁶⁰ Por. J. Dyduch, *Współpraca instytucji życia konsekrowanego z Kościołem partykularnym*, „Tarnowskie Studia Teologiczne” 15 (1997) 194.

Naucza o tym Synod Krakowski: „Zgodnie z tym wszyscy wierni, w tym także osoby zakonne, winni miłować ten Kościół partykularny i jego pasterza, wczuwać się w potrzeby diecezji, włączać się czynnie w jej sprawy”⁶¹. Współpraca kapłanów z zakonnikami jawi się w Archidiecezji Krakowskiej jako zadanie niezwykle istotne, ze względu także na ich liczebność. Wówczas w Archidiecezji Krakowskiej przebywało 685 kapłanów zakonnych, 234 braci, 489 kleryków i nowicjuszków. Należeli oni do 27 rodzin zakonnych, zamieszkiwali 99 domów zakonnych, zaś klerycy kształcili się w 11 wyższych seminariach zakonnych. W Krakowie znajdowało się 18 zarządów generalnych i prowincjonalnych zakonów męskich. Prowadziły one 35 parafii w Archidiecezji a także liczni kapłani zakonni spełniali różne funkcje duszpasterskie⁶². Sytuacja taka wyznaczała pilną potrzebę wzajemnego współdziałania: „Współzycie osób zakonnych z duchowieństwem diecezjalnym i całą wspólnotą wiernych powinno się układać w oparciu o wzajemną życzliwość i szacunek, w poczuciu współodpowiedzialności za dobro Kościoła”⁶³. Synod wzywa osoby zakonne do jeszcze aktywniejszego udziału w apostolskiej dla dobra Archidiecezji, przy czym z pełnym szacunkiem odnosi się do autonomii przysługującej zakonowi i do ich charyzmatów. Szczególną rolę zakonów w duszpasterstwie postrzega w prowadzeniu misji i rekolekcji, w sprawowaniu sakramentu pokuty oraz w organizowaniu opieki nad takimi grupami wiernych, jak: młodzież, katechumeni, ludzie chorzy, samotni i osoby starsze⁶⁴.

Synod zajmuje się także żeńskimi instytutami zakonnymi na terenie Archidiecezji. Było wówczas w Archidiecezji ponad 3000 sióstr, należących do 42 rodzin zakonnych, zamieszkujących w 213 domach. W Krakowie i okolicy znajdowało się 8 domów

⁶¹ DSAK1, s. 239.

⁶² Por. tamże, s. 240.

⁶³ Tamże, s. 242.

⁶⁴ Por. tamże, s. 242–244.

generalnych, 10 prowincjonalnych i 14 nowicjatów, a także 10 klasztorów zakonnic o ścisłej klauzurze. Siostry zakonne winny włączać się w różne dzieła apostolskie parafii i diecezji; między innymi do katechizacji, do pracy przy kościołach jako organistki i zakrystianki, do pielęgniarstwa chorych zarówno w mieszkaniach jak i w szpitalach, do prowadzenia stołówek dla duszpasterzy. Na samarytańską posługę sióstr oczekują biedni, chorzy, samotni, młodzież z marginesu, samotne matki i rodziny wielodzietne. Synod docenia rolę modlitwy i ofiary zakonów kontemplacyjnych. Sprawa powołań do kapłaństwa i do życia zakonnego jest sprawą wspólną kapłanów, zakonników i zakonnic⁶⁵. Instytucjonalnym wyrazem współpracy kapłanów i osób zakonnych są Duszpasterskie Rady Parafialne⁶⁶.

Rada Kapłańska

Praktycznym skutkiem odnowionej i pogłębionej przez Sobór Watykański II teologicznej nauki o presbiterium jest powołanie nowego, diecezjalnego organu – Rady Kapłańskiej⁶⁷. Nauka ta podkreśla jedność i łączność kapłanów z biskupem, tworzących jedno grono kapłańskie zwane presbiterium. Presbiterium stanowi zatem wspólnotę szczególnego rodzaju, której zasadniczym zwornikiem jest biskup, dzięki któremu diecezja – Kościół partykularny włącza się w jedność z Kościołem powszechnym⁶⁸. Nauczanie soborowe o jedności, współpracy i dialogu wewnątrz presbiterium prowadzi do następującego wniosku: „By zaś to doprowadzić do skutku niech mają radę czyli senat kapłanów, repre-

⁶⁵ Por. tamże, s. 242–246, 407.

⁶⁶ Por. tamże, s. 480–481.

⁶⁷ Por. J. Dyduch, *Kapituła Katedralna i Rada Kapłańska*, „Prawo Kanoniczne” 25(1989) nr 3–4, s. 79.

⁶⁸ Por. T. Pieronek, *Rada Kapłańska wyrazem soborowej odnowy presbiterium*, „Prawo Kanoniczne” 12 (1967), nr 3–4, s. 11.

zentujących ogół prezbiterów, który dostosowany do dzisiejszych okoliczności i potrzeb, w formie i według norm prawnych do określenia, mógłby skutecznie wspierać biskupa swymi radami w rządzeniu diecezją”⁶⁹. Posoborowe prawodawstwo, a w szczególności Kodeks Prawa Kanonicznego określa normy regulujące powołanie, strukturę i działalność Rady Kapłańskiej (por. kan. 495-502).

W nurt nauczania soborowego i posoborowego prawodawstwa powszechnego na temat Rad Kapłańskich włącza się Synod Krakowski, który nawiązuje do dziesięcioletniej działalności Rady w Archidiecezji i do istniejącego na jej temat prawodawstwa. Powołana w roku 1969 przez kard. K. Wojtyłę Rada miała już na swoim koncie pokaźny dorobek. Synod stwierdza „Znakiem wspólnoty kapłańskiej i współodpowiedzialnością razem z biskupem za wypełnienie misji kapłańskiej jest Rada Kapłańska. Od 10 lat podejmuje ona aktualne problemy życia i pracy kapłańskiej. Dotychczas przeanalizowała problemy: formacji kapłańskiej, współżycia i współpracy kapłanów, problemy księży chorych i emerytów, sprawy bytowe kapłanów, oraz zagadnienie więzi kapłanów z biskupem”⁷⁰. Synod poleca Radzie, aby kontynuowała rozpoczęte prace dotyczące uporządkowania systemu podziału dochodów w skali Archidiecezji i w ramach parafii oraz dotyczące sprawiedliwego wynagrodzenia duchownych. Poleca także wprowadzić w życie „Zasady współpracy Parafialnego Zespołu Duszpasterskiego” przygotowane w 1976 r. przez Radę Kapłańską i zatwierdzone przez Kardynała. Opracowała zasady współpracy duchowieństwa diecezjalnego z zakonnymi⁷¹. Kard. K. Wojtyła wysoko cenił głos doradczy Rady Kapłańskiej. Pisał o tym: „Rada Kapłańska stanowi organizm nowy o charakterze doradczym z głosem konsultatywnym. Jednakże na tym polega znacze-

⁶⁹ Dekret Soborowy *Presbyterorum ordinis*, n. 7.

⁷⁰ DSAK1, s. 315.

⁷¹ Por. tamże, s. 318, 474, 478.

nie tego organizmu. Wiadomo bowiem, ile w życiu ludzkim – a bardziej jeszcze w życiu społecznym zależy od właściwego konsilium, od rozeznania, od opinii, naświetlenia sprawy, którymi żyje dana społeczność i dla których działa”⁷². Korzystał z głosu doradczego Rady i przygotowane przez nią opracowania zatwierdzał nadając im rangę prawodawstwa partykularnego.

Synod polecił Radzie Kapłańskiej stałą troskę o presbiterium i przygotowanie rozwiązań dotyczących bieżących problemów życia kapłanów, spraw organizacyjnych i materialnych duchowieństwa. Pozytywnie ocenił działalność Rady w organizowaniu dialogu kapłanów z Arcybiskupem i w rozwiązywaniu spraw konfliktowych w Archidiecezji⁷³. Synod omówił metody pracy Rady Kapłańskiej, podkreślając potrzebę powołania w jej łonie komisji problemowych, zajmujących się :sprawą powołań i formacji kapłańskiej, posługą kapłańską i życiem wspólnym kapłanów, sprawami materialnymi duchowieństwa, stosunkiem kapłanów do Arcybiskupa i do Kurii Metropolitarnej, współpracą duchowieństwa diecezjalnego ze wspólnotami zakonnymi i współpracą apostołską ze świeckimi⁷⁴.

Synod, wyznaczając program odnowy życia kapłanów, postrzega Radę Kapłańską jako wiodący organ w tej działalności: „Powyższe zalecenia powinny stać się w pierwszym rzędzie przedmiotem głębokiej refleksji Rady Kapłańskiej, w łonie której mają się skupiać sprawy i troski całego presbiterium Kościoła Krakowskiego. Ona też ma przewodniczyć na drodze odnowy w społeczność kapłańskiej”⁷⁵.

⁷² *List do kapłanów z 18 I 1969, „Notificationes” 1969, s. 111.*

⁷³ *Por. DSAK1, s. 482, 478.*

⁷⁴ *Por. tamże, s. 478.*

⁷⁵ *Tamże, s. 322.*

Zakończenie

Posoborowa odnowa życia religijnego Ludu Bożego Archidiecezji była zasadniczym celem duszpasterskiego Synodu Krakowskiego. Wśród wielu spraw zajął się on odnową życia kapłanów. W dokumentach Synodu jawi się program pogłębienia duchowości kapłańskiej oraz wezwanie do ustawicznej troski o powołania kapłańskie i zakonne, jak również do praktykowania wielorakiej formacji. Przywołana przez Synod soborowa idea wspólnoty Ludu Bożego inspirowa także wspólnotę diecezjalną i wskazuje na potrzebę współpracy kapłanów ze świeckimi i zakonnikami. Wynika z niej również potrzeba współpracy kapłanów między sobą i z biskupem. Instytucjonalnym wyrazem tej współpracy jest Rada Kapłańska.

La vita dei sacerdoti nella luce delle decisioni del Sinodo Pastorale dell'Arcidiocesi di Cracovia 1972-1979 Riassunto

IL Sinodo Pastorale dell'Arcidiocesi di Cracovia fu lo strumento del rinnovamento e dello sviluppo della fede del Popolo di Dio dell'Arcidiocesi. Tra diversi problemi, il Sinodo considerava il rinnovamento della vita dei sacerdoti. Esso presentò il programma dell'approfondimento di spiritualità sacerdotale e di cura delle vocazioni, sia nel periodo della preparazione al sacerdozio, sia durante la formazione nel seminario e dopo nella formazione costante.

Il Popolo di Dio dell'Arcidiocesi comprende i sacerdoti, le persone consacrate a Dio e fedeli laici. Tutti loro sono stati chiamati alla collaborazione e all'unità. La collaborazione si svolge in modo speciale tra i sacerdoti e poi tra i sacerdoti e loro vescovo. Essa si esprime nell'istituzione del Consiglio Presbiterale.